

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ МОЛОЧАЙ (*EUPHORBIA* L.) НА ТЕРИТОРІЯХ ЛІСОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Горбенко Н. Є.¹, кандидат сільськогосподарських наук,

Заячук В. Я.¹, кандидат сільськогосподарських наук,

Левчик Н. Я.², кандидат біологічних наук,

Геник Я. В.¹, доктор сільськогосподарських наук,

Жмурко С. В.¹, кандидат сільськогосподарських наук,

Чемерис І. А.³, кандидат біологічних наук,

Ключка С. І.³, кандидат педагогічних наук

¹Національний лісотехнічний університет,

²Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України,

³Черкаський державний технологічний університет

nata.horbenko@gmail.com

Рід Молочай (*Euphorbia* L.), як і інші 5 родів, належить родині Молочайні (*Euphorbiaceae* Juss.) [3]. На території лісових підприємств представники роду Молочай поширені у лісових фітоценозах (відома їх роль як індикаторів умов місцезростання), у кормових угіддях, на територіях лісових розсадників та на орних землях. Поширення, морфолого-біологічні, біохімічні властивості та використання слід розглядати у розрізі їх отруйності, джерела лікарської сировини, подекуди інвазійності. Дані аспекти потребують додаткового вивчення, що і становило мету даного дослідження.

Основною діючою речовиною молочного соку молочайів є евфорбон, до складу якого входить евфол, α – евфорбол, тараксерол, тритерпеновий спирт резинеферол і β – амірин. Крім того, в соку міститься смола, каучук, солі яблучної кислоти, аморфна камедь, мінеральні речовини. У насінні рослин міститься жирна олія, смола, евфорбіостероїд та сліди алкалоїдів [2, 3]. Сік у вигляді молочнистих виділень із зрізів, зламів, в якості свіжої кормової сировини під час вегетації (від квітня по жовтень) може спричинити подразнення шкіри та слизових оболонок, діяти на функції печінки та травної системи, може призвести до важких отруєнь і навіть смерть організмів [1].

Одночасно з цим молочай використовуються внутрішньо та зовнішньо у народній та офіційній медицинах [4]. Відомі галенові препарати молочаю кипарисового *E. cyparissias* із комплексом фармакологічних властивостей та широким спектром використання. Є відомості про застосування молочаю степового *E. stepposa* в народній медицині при ракових пухлинах. Увагу дослідників привертає інформація про антибластичні властивості молочайів і

можливості синтезу статевих гормонів та вітаміну D₃ з евфорбіостероїду. Проте внаслідок отруйності рослин передозування засобами є небезпечним [3].

На території лісових угідь прийнято вважати найбільш поширеними наступні види: молочай болотний (*Euphorbia palustris* L.), м. Сегієрів (*E. seguieriana* Neck.), м. степовий (*E. stepposa* Zoz ex Prokh.), м. скельний (*E. petrophila* C.A.Mey.), м. кипарисовидний (*E. cyparissias* L.), м. лозяний (*E. virgata* Waldst. & Kit.), м. сонячний (*E. helioscopia* L.), також *E. saratoi* Ardoino, м. простертий (*E. humifusa* Willd.), м. дрібноквітковий (*E. chamaesyce* L.) [2, 5]. Сировина рослин отруйна, при висушуванні стає менш отруйною.

Для заготівлі сировини рослин на території лісових підприємств слід отримувати офіційні дозволи та дотримуватися правил їх заготівлі. Молочаї не включені у офіційні списки груп недеревної продукції лісу [6]. Велике ресурсне значення, за даними В. М. Мінарченко, можуть мати рослини 31 виду роду Молочай [4]. Однак поява нових видів роду на території України та уточнення за сучасними систематичними даними, можуть вносити корективи щодо видового різноманіття та кількості молочаїв, що може мати велике ресурсне значення.

Однак, слід розглядати молочаї не тільки як індикаційні, інвазійні рослини, а як об'єкт використання у розсадницькій справі, плантаційному вирощуванні лікарської сировини, в якості інструменту боротьби зі шкідниками. Так, свіжі листки та стебла молочаю прутopodobного *Euphorbia virgata* Waldst. & Kit. (4 кг) рекомендовано варити протягом 2-3 год, відвар процідити і довести водою до 10 л (температура не вище 40°C), використовувати для боротьби із гусінню та несправжньогусеницями. Повторну обробку проводять через 4 доби [1].

Отже, молочаї, що зростають на лісових територіях України, мають великі перспективи використання: як індикатори умов місцезростання, джерело цінної лікарської сировини, засіб боротьби зі шкідниками. Необхідним є контроль за їх інвазійним поширенням та регламентованим використанням дозволених гербіцидів.

Список використаних джерел

1. Біленко, В. Г., Якубенко, Б. Є., Лікар, Я. О. & Лушпа, В. І. (2015). *Лікарські рослини: технологія вирощування та використання*. Житомир: Рута.
2. Іващенко, О.О. & Іващенко, О.О. (2019). *Загальна гербологія*. Київ: Фенікс.
3. Лебеда, А. П., Джуренко, Н. І., Ісайкіна, О. П., Кривенко, В. В., Макарчук, Н. М., Осетров, В. Д., Собко, В. Д., Талдикін, О. Є. & Фалтус, І. І. (1992). *Лікарські рослини: Енциклопедичний довідник*. А. М. Гродзінський (ред.). Київ: «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана.
4. Мінарченко, В. М. (2005). *Лікарські судинні рослини України (медичне та ресурсне значення)*. Київ: Фітосоціоцентр.
5. Рябчук, В. П., Заячук, В. Я. & Горбенко, Н. Є. (2019). *Недеревна продукція лісу. Кормові ресурси лісу*. Львів: «СПОЛОМ».

Міжнародна науково-практична конференція з нагоди 185-річчя ННІ лісового і садово-паркового господарства НУБіП України

ЛІСІВНИЧА ОСВІТА ТА НАУКА В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

КИЇВ • 5-6 червня
2025

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЛІСОВОГО І
САДОВОПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА**

ТОВАРИСТВО ЛІСІВНИКІВ УКРАЇНИ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**УЧАСНИКІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛІСІВНИЧА ОСВІТА ТА НАУКА В
УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ
ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ
УКРАЇНИ»
(5 – 6 червня 2025 року)**

КИЇВ – 2025

Міжнародна науково-практична конференція «ЛІСІВНИЧА ОСВІТА ТА НАУКА В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ».

Рекомендовано до друку науковою радою НДІ лісівництва та декоративного садівництва Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 9 від 19 травня 2025 р.)

Відповідальні за випуск:

директор НДІ лісівництва та декоративного садівництва,
кандидат сільськогосподарських наук, доцент О.П. Бала

кандидат технічних наук, доцент О.Ю. Горбачова

© Національний університет біоресурсів і природокористування України,
ННІ лісового і садово-паркового господарства,
НДІ лісівництва та декоративного садівництва, 2025